Rózsaszentmárton

Településképi arculati kézikönyv

2017.

TARTALOMJEGYZÉK

1 BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ 5.

2 RÓZSASZENTMÁRTON BEMUTATÁSA - ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER 7.

3 ÖRÖKSÉGÜNK - A TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI, MŰEMLÉKI, TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK, TELEPÜLÉSKÉPI JELLEMZŐK 10.

4 TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK - ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA, A TELEPÜLÉSKÉP, ARCULATI JELLEMZŐK ÉS TELEPÜLÉSKARAKTER BEMUTATÁSÁVAL 23.

5 A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK - ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA - UTCÁK, TEREK, KÖZPARKOK, KÖZTEREK 31.

6 JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK - AJTÓK, ABLAKOK, TORNÁCOK, ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK, HOMLOKZATKÉPZÉS, KERÍTÉSEK, KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA 45.

7 JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, REKLÁMHORDOZÓK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK 50.

8 IMPRESSZUM 52.

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

1

„Egy ember élete szilárdan kell, hogy gyökerezzen a szülőföldben, hogy magába szívhassa a gyengéd szeretetet a táj és az ott élők szorgos munkája iránt, a tájat betöltő hangok és az övéi beszédének jellege iránt, hogy első otthona soha semmivel össze nem téveszthetően ismerőssé váljon, ha majd kitárul számára a világ."
George Eliot

1

KÖSZÖNTŐ

Egy épület szoros kapcsolatban áll környezetével, a szomszédos épületekkel, a tájjal ugyanakkor magán hordozza tulajdonosának személyigét, kisugárzását is. Ugyanez elmondható magáról a településről is, melynek arculatát meghatározza egyrészt az elhelyezkedése, környezeti adottságai, másrészt lakosságának identitása.

2016. nyarán jelent meg *a településkép védelméről* szóló törvény, amely alapján minden településnek meg kell alkotnia saját Településképi Arculati Kézikönyvét és településképi rendeletét.

A Kézikönyv feladata, hogy meghatározza a település településképi jellemzőit, a településképi szempontból egymástól jól elkülönülő településrészeket arculati jellemzőikkel és értékeikkel, a településkép minőségi formálására vonatkozó javaslatokat, valamint a településképhez illeszkedő építészeti elemeket esetleg beépítési vázlatokat, és egyúttal jó példák bemutatásával, szemléletformáló jelleggel irányt mutasson az építtetőknek.

A Kézikönyv egy közérthető, olvasmányos formában készülő, sok képpel és ábrával illusztrált, a település értékeire, örökségére rámutató kiadvány, melynek célja, hogy irányt mutasson az itt élőknek, hogy településük fejlődése során ezt az örökséget hogyan lehet megőrizni, továbbvinni.

Kérem fogadják szeretettel ezt a kiadványt, remélve, hogy építtetőként, tervezőként vagy érdeklődőként hasznos ötleteket, információkat meríthetnek belőle.

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

Rózsaszentmárton Heves megyében található, a Mátravidék Nyugati-Mátra kistáj déli részén, a Somlyó-hegy lábánál, az Ágói patak völgyében.
A település már az őskorban is lakott hely volt, kőkorszakbeli emlékek kerültek elő a község határából. A falu keletkezésének feltételezett időpontja 1000-től 1050-ig terjedő időszakra esik.
Az oklevelek 1231-ben, majd 1267-ben említették először a települést Fancsal néven. A nevet egy Fanchal nevű vitézről kapta a falu, akinek valószínűleg I. István, vagy Aba Sámuel adományozta a területet.
A település neve az évszázadok során többször változott, végül az 1890-es évek elején a község elöljárói kezdeményezték nevének megváltoztatását. A Rózsaszentmárton nevet a község a határában pompázó vadrózsa bokrokról és a templom védőszentjéről kapta 1892-ben.

A település fekvését alapvetően meghatározza a Tarcód felől jövő két völgy-ág, amely a Templom-domb alatt egyesül, valamint az észak-déli irányban keresztülfolyó Szárvágy-patak, amely az Ágói-patak mellékága.
A közel 2000 lelket számláló falu nagyobb része a völgy Kopasz-hegy felöli oldalán helyezkedi el. A község legmeredekebb része a templom és a temető környéke.
A Szárvágy-patak déli irányba haladva a lakóterületi részen három mellékfolyással is rendelkezik. Ez a hálózat, mindamellett, hogy a település fejlődésének és arculatnak meghatározó eleme, a felszíni vizek fő levezetője is.

A patak egy kiemelten fontos zöldfelületi eleme a településnek, amely a Nagyvölgyi pincéktől ered, majd végighaladva a településen a szomszédos Szűcsi területén torkollik az Ágói-patakba.
A Szárvágy-patak településképi jelentőségét mindenképpen ki kell hangsúlyozni, ugyanis egy vízpart csak akkor értékes része a településének, ha az ott élők vigyáznak rá, karbantartják, megóvják az esetleges szennyeződésektől. A meglévő természeti értékek mellett– idős fűz- és nyárfák a Petőfi parkban, galériaerdők – nagy figyelmet kell szentelni az épített elemekre is, a patakon átívelő hidakra.

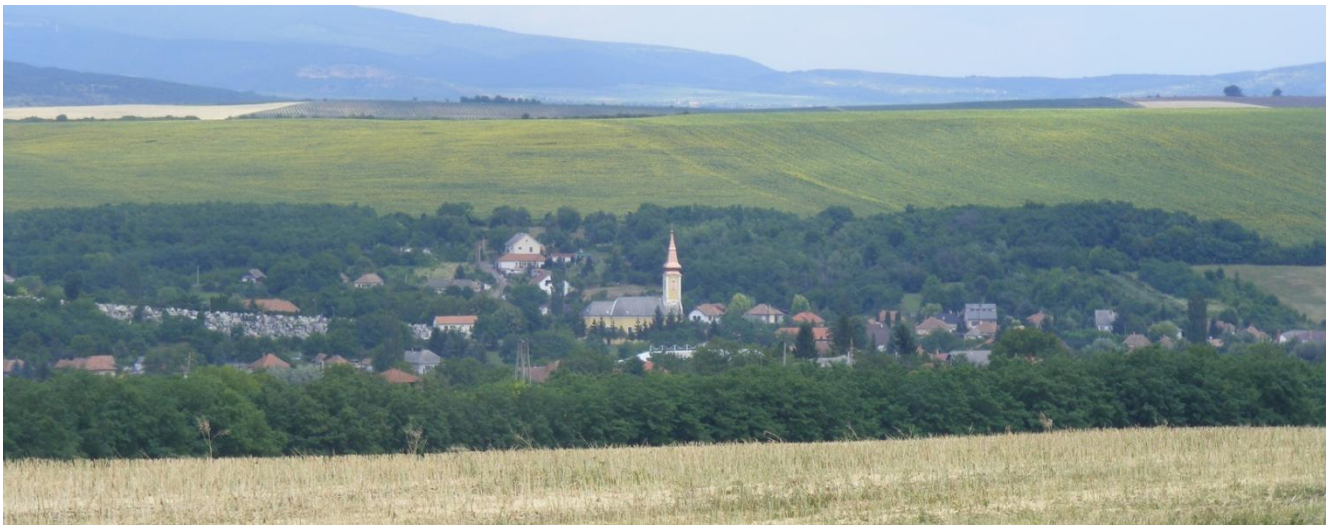

A 18-19. században az itt lakók többsége mezőgazdaságból élt, sokan cselédként, zsellérként, napszámosként dolgoztak. A települést körülölelő dombokon nagy erdőségeket szüntettek meg, hogy termőföldhöz jussanak. Kisebb erdőterületek ma csak a Tarcal-tető és a meddők térségében találhatók.
Az ekkori tájalakítás jól nyomon követhető a három katonai felmérésen: a község növekedésével az erdőterületek helyét fokozatosan átvette a szántóföldi termelés. A legelőként, kaszálóként hasznosított gyepek jellemzően a patak menti, művelésre kevésbé alkalmas területekre szorultak. A Tarcódi és Nagyvölgyi szőlőterületek a legkorábbi térképeken is fellelhetőek.

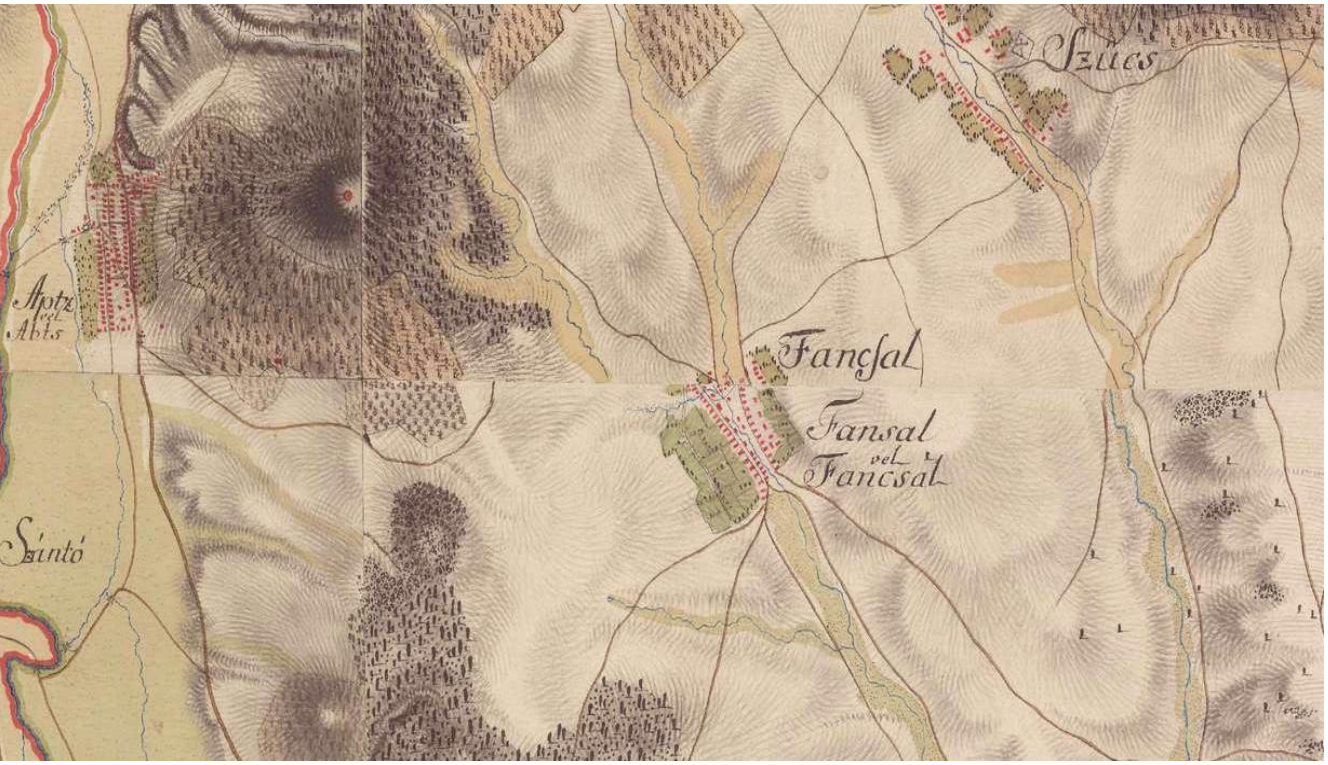

Első Katonai Felmérés (1763-1787) – forrás: www.mapire.eu/hu/

Rózsaszentmárton a Mátraaljai Történelmi Borvidékhez tartozik, melynek jelentőségét a Tarcódi és Nagyvölgyi pincesor őrzi, ahol 220 kőbe vájt pince vigyázza a borvidék hírneves szőlő- és borkultúráját.
A térség mezőgazdasági tájhasználata jellemző. A pincék közvetlen környezetében a szőlők és gyümölcsösök a meghatározóak, néhány parcellán szántóföldi művelés zajlik, és helyenként konyhakerti növények termesztése is megfigyelhető.

A település életében, fejlődésében és jelenlegi szerkezetének kialakulásában kiemelkedően fontos szerepet játszott a bányászat.
A községet a mátraaljai lignitbányászat bölcsőjének tekintik, mivel a Mátra alján itt indult meg először a lignit kitermelése az 1890-es évek elején.
A bányászat megindulásával a falu élete gyökeresen megváltozott. Egyre többen dolgoztak a bányában, egyre több volt a betelepülő, melynek okán egyre több lakásra volt szükség. Nagyarányú építkezés kezdődött a 40-es évek elején és tartott egészen az 50-es évekig. Ekkor készült az alsó Horgasi bányásztelep. A saját házat építő bányászoknak kölcsönnel segített az üzem, de egy új lakótelepet is létrehoztak.

A bányában dolgozóknak már más igényeik, más életkörülményeik voltak, mint az addig mezőgazdasággal foglalkozó helybélieknek. A bánya vízhálózatot, villanyhálózatot épített ki, új utak, járdák, hidak épültek, támogatta a község intézményeinek működését (orvosi rendelő, szolgálati lakások, iskola, óvoda).
A lakosság életszínvonala ennek köszönhetően rohamosan emelkedett, amely a település társadalmi életére is kihatással volt. 1929-ben épült meg az első kultúrház, ahol egy színjátszó csoport szórakoztatta a lakosságot.

Az 1960-as évek közepén a lignit iránti fogyasztói igények lecsökkentek, a mélyművelésű bányaüzemeket sorra felszámolták. 1968-ban a rózsaszentmártoni bányát is bezárták.
Az egykor virágzó bányászfalu emlékét ma nem csak a Lignitbányászati Emlékház, az Ursitz József lejtősakna bejárat és a község határában felállított E-303-as kotrógép őrzik, nem csak a hagyományosan megrendezett programok (Bányász Nap és Borbála Nap), hanem a Rózsaszentmárton arculatát meghatározó, bányászathoz kötődő településrészek is.

A TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI, MŰEMLÉKI, TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK, TELEPÜLÉSKÉPI JELLEMZŐK

Rózsaszentmárton nem rendelkezik országos védettségű műemlékkel, de történelmi múltjának köszönhetően bővelkedik egyéb figyelemre méltó értékben.
Az falu legrégebbi épített értéke a Szent Márton templom, melyet Grassalkovich Antal kegyúr építtetett és 1813-ban szentelték fel. E templom helyén egy 1696-os adat szerint kőtemplom állt, amelyet 1720 körül Szent Márton tiszteletére szenteltek fel.
A temetőben és a faluban több helyen találhatók kőkeresztek, háborús emlékművek.

I. Világháborús Emlékmű

Ez a temetőben felállított emlékmű azoknak a szovjet katonáknak állít emléket, akik a II. világháború folyamán a községben, illetve a község határában folyó harcok közben haltak meg.

I. és II. Világháborús Emlékmű és Országzászló

Így például a két világháborúnak és a harcok során elesetteknek emléket állító obeliszkek és szobrok

II. Világháborús Szovjet Emlékmű

A templommal szembeni közterületen található az 1914-es Hősi emlékmű, amelyet 1925-26 folyamán állítottak az I. és II. világháborúban elesett rózsaszentmártoni magyar katonák tiszteletére. A Hazáért felirat alatt 52 név olvasható, akik 1914-1918 között életüket áldozták a harcokban, 1938-ból pedig további két ember nevét és emlékét őrzi.

A tarcódi és nagyvölgyi pincesoron több mint kétszáz kőbe vájt pince jelképezi a Mátraaljai Történelmi Borvidék hírneves szőlő- és borkultúráját.

A községet a mátraaljai lignitbányászat bölcsőjének tekintik.
Az emlékház udvarán elkészült a József lejtős akna, mely Ursitz József Kossuth díjas bánya-mérnökről kapta a nevét.
A Mátrai Erőmű ajándékaként több tárgy is ide került: a „népes”, a vitla, a szivattyú és a pajzs.

A településre vezető úton - a 21-es útról kanyarodva Petőfibánya felé - látható a hatalmas, E-303-as kotró-gép, ahogy az itteniek nevezik „a kotróka”, mely szintén a Mátrai Erőmű Zrt. ajándéka.

Az önkormányzat fenntartásában működő turista szálló a Kossuth L. u. 20. szám alatt.

A régi községháza a Kossuth L. u. 5. szám alatt található. 2016-óta a helyi körzeti megbízotti iroda működik itt.

A település központjában található a Faluház, ahol a térségre jellemző néprajzi anyagokat lehet megtekinteni.

Rózsaszentmárton település- központjának egyik meg-határozó közterülete a millennium emlékét őrző 1200 töves Rózsakert, mely helyet ad Sebestyén Sándor szobrászművész alkotásának, a Szent István díszkútnak is. A medencét bronz állatfigurák tartják, oroszlán és sólyom váltakozva.

3

Rózsaszentmárton számos köztéri alkotása mind arra utal, hogy a település lakói fontosnak tartják a múlt jelentős eseményeiről való méltó megemlékezést, amelyen keresztül egyfajta folyamatos kapcsolat alakul ki múlt és jelen között.
Míg a fiatalabb generációnak ezen emlékek a tanulás az idősebbek számára a visszaemlékezést jelentik, de mindkét csoport számára az identitás tudat, a valahová tartozás biztonságos érzetét nyújtja.

Az 1956-os Forradalom Emlékműve

Bányász Hősök Emlékműve

Az 1848-as Szabadságharc Emlékműve

A Történeti településrész értékes részletekkel bíró épületei

Apci út 25.

Erzsébet u. 54.

Kölcsey u. 62.

Ady E. u. 6.

Szűcsi u. 15.

József A. u. 2.

Fancsali Csárda – Kölcsey u. 82.

Erzsébet u. 62.

Erzsébet köz 7.

Rózsaszentmárton táji- természeti értékei

Rózsaszentmárton a Nyugati-Mátra kistájhoz tartozik, domborzata enyhén lejtős hegyvonulatokból és medencéből áll. Tájhasználatát jó termőföldekre alapozott szántóföldi művelés határozza meg, amelyet kisebb erdőfoltok tagolnak. Szőlők az északi pincesorok környékén találhatóak. Gyepek a hasznosításra alkalmatlan meredekebb domboldalakon, valamint a patakokat, és a terepsüllyedés hatására kialakult mélyedéseket kísérik.

Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területbe tartoznak Rózsaszentmárton változatos tájhasználatú külterületei: a Tarcal-tető, Tarcód-oldal, a Szárvágy-patak menti galériaerdők és művelt földek, valamint további kisebb erdőterületeket foglal magába az övezet.

A Tarcódi pincesor természeti adottságai, fekvése különösen kedvező, a dombról szép kilátás nyílik a déli völgyre, a főbb kilátóhelyekről ráláthat a szemlélődő a faluba vezető útra és a templomtoronyra, és fordítva: a magaslaton fekvő pincesor már messziről karakteres megjelenést nyújt.

Kilátás a tarcódi pincesor felől

A jelentős bányászati múlt jellegzetes hagyatékai (salaktömbök, meddőhányók) meghatározó elemei a tájnak. A nyugati meddőhányó tetejéről a falura, és a környező hegységre feltáruló látványt csak a fásszárú növényzet korlátozza részben.

Rálátás a nyugati meddőhányó északi oldalára

A településen természetvédelmi oltalom alatt álló terület, érték nem található, de az országos ökológiai hálózat érinti. Rózsaszentmárton természetközeli állapotú területe közé tartozik a Tarcal-tető térsége, ahol cserjések, illetve cserjésedő, hegylábi fekvésű szárazgyepek a legmeghatározóbb társulások. Az erdős területek túlnyomó többségét sajnos az akác (Robinia pseudoacacia) uralja, az őshonos fafajok állományai csupán néhány apró foltban maradtak fenn.

Ezek közül az egyik legnagyobb kiterjedésű a pincesor központjában fennmaradt kocsánytalan tölgyes (Quercus petraea), illetve az e fölött elterülő gyepfolt. A Tarcal-tető déli oldalán található árvalányhaj-állomány (Stipa sp.) a környék egyik legnagyobb botanikai értéke.

Rózsaszentmárton meghatározó táji eleme a Szárvágy-patak amely a Nagyvölgyi pincéknél ered, majd déli irányba halad, mellékvízfolyásaival kiegészülve, keresztezve a lakóterületet. A vízfolyást kísérő idős fűz- és nyárfák, fasorok és galériaerdők jelentős természetközeli, vizenyős élőhelyet, ökológiai folyosót képeznek. A patak Rózsaszentmárton zöldfelületi rendszerének, településképének karakteres eleme.

Szárvágy-patak- mint értékes tájelem

3

A község egyedi tájértékét képezik az útszéli keresztek, feszületek, a közterületi szobrok, emlékművek és a pincesorok. Védelemre érdemes értéket képvisel a község temetőjének faállománya, idős tölgy, kőris és hársfái.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

4

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA, A TELEPÜLÉSKÉP, ARCULATI JELLEMZŐK ÉS TELEPÜLÉSKARAKTER BEMUTATÁSÁVAL

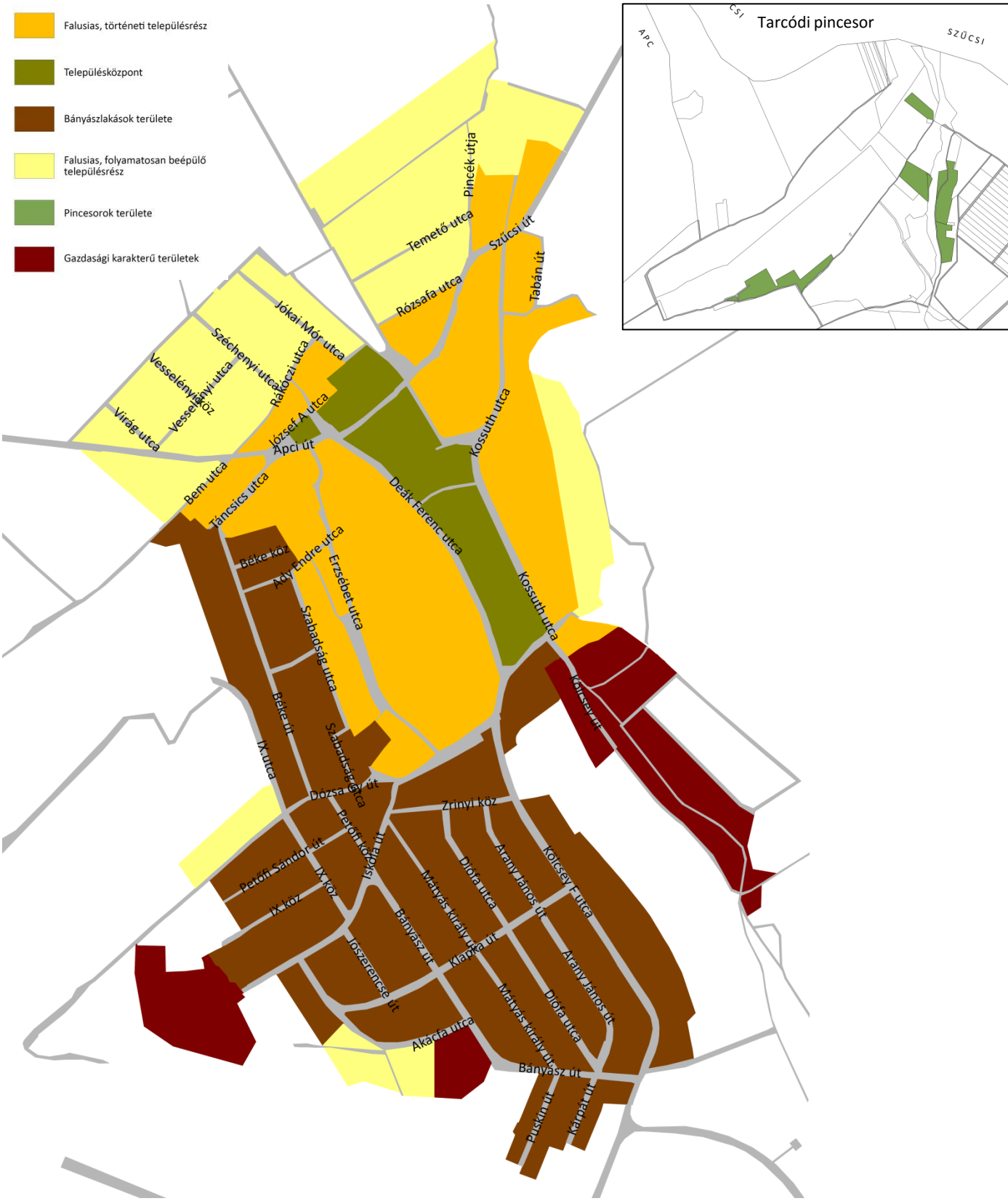

4

A TELEPÜLÉSKÉP VÉDELME SZEMPONTJÁBÓL KIEMELT TERÜLET

FALUSIAS, TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

Rózsaszentmárton legrégebben lakott – történeti – településrésze, amely a két völgyág mentén elterülő, majd a Szárvágy-patak két oldalán végighúzódó utcák mentén alakult ki.
A telekstruktúrára jellemző, hogy kialakulását a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság igényei mellett a domborzati adottságok határozták meg. A patak mentén a dombokra felkúszó hosszú szalagtelkek-, míg a dombon kialakult utcák mentén az aprótelkes sűrűbb beépítés jellemző.
A településrészen a történetileg kialakult beépítési mód oldalhatáron álló, sok helyen láthatunk még a hagyományos népi építészetre jellemző egytraktusos, utcára merőleges tetőgerincű, tornácos lakóházakat.
A gazdálkodó jellegű falusias kultúra jellemzője a gazdasági épületek megjelenése, melyek a lakóépület mögött sorakozva szintén az oldalhatárra épültek.
Az életmód és a társadalmi átalakulás nyomai azonban az idő múlásával ezen településrészen is fellelhetőek.
A település hagyományainak és múltjának megőrzése kívánatos cél ezen területen, amely az egykori népi építészet még meglévő elemeinek megőrzésével érhető el. Az itt található – mára zömében csak – épület részek, részletek átvehetők és átültethetők a mai kor igényeit kielégítő építészeti megfogalmazásokra is. Fontos, hogy az itt élők figyelmét felhívjuk ezen örökségre, melyet megóvva büszkén átadhatnak az utókornak.

4

TELEPÜLÉSKÖZPONT

A Szárvágy-patak medrében elterülő településközpont csak az 1900-as évek első felétől kezdett kialakulni. Ez alól kivétel a Szent Márton templom és szűkebb környezete.
A terület magában foglalja Rózsaszentmárton legtöbb intézményét (polgármesteri hivatal, egészségház, idősek otthona, művelődési ház, óvoda) és kereskedelmi-szolgáltató épületeit. Az intézményi és kereskedelmi épületek mellet itt található a falu két központi zöldfelülete, amely meghatározó ezen településrész karakterének formálásában. (Leginkább a zöld felületek között, szoliterként megjelenő épületek jellemzik.) A településközponti területre – akárcsak a település egészére is – jellemző, hogy gondozott, szépen karbantartott és ahogy a vízfolyások jótékony hatással vannak a települési környezetre, úgy az itt lévő műtárgyak, hidak is meghatározó tájképi és építészeti értékkel bírnak. Nem véletlen, hogy Rózsaszentmárton köztéri műalkotásai is ezen a területen kaptak helyet.
A beépítés változatos képet mutat. Változatosságát az adja, hogy a nagyobb intézményi épületek mellett megjelenik a kis léptékű szolgáltató sor, amely ellentét azonban nem nyomasztó, köszönhetően zöldfelületeknek.

BÁNYÁSZLAKÁSOK TERÜLETE

A lignitbányászat megindulásával Rózsaszentmárton élete, lakosságának összetétele jelentős átalakuláson ment keresztül. A munkalehetőség egyre több betelepülőt vonzott, melynek okán nagyarányú építkezés kezdődött a 40-es évek elején és tartott egészen az 50-es évekig. Amellett, hogy a saját házat építő bányászoknak kölcsönnel segített az üzem, az intézményi ellátásról is gondoskodott a bánya. Ezen a településrészen épült fel az emeletes iskola.
A bányászlakások területére is jellemző az 1950-es évek magyarországi építészetét meghatározó tendencia, azaz az oldalhatáron álló sátortetős kockaházak megjelenése, illetve a bányásztelepekre jellemző földszintes, az utcával párhuzamos tetőgerincű, oromfalas kialakítású ikres beépítés.
Sokat vitatott kérdés a kockaházak építészeti megítélése, azonban az vitathatatlan tény, hogy ugyanúgy a múltunk egy részét képezik, mint a népi építészet, amely múlt szinte minden településünkön visszaköszön.
A kockaház az 1900-as évek közepétől indult iparosítás nyomán létrejött, az emberek életmódbeli változásait, szükségleteit követő háztípus. A szinte egyforma házakból álló utcasorok egységes utcaképet, arculatot adnak, a gondozott utcákkal és kertekkel kellemes légkört, lakókörnyezetet teremtenek.
A szinte teljesen azonos házakat különböző mintákkal díszítették, ezáltal – elkerülve az uniformizáltságot – tükrözik az épületek a bentlakók ízlését, egyediségét.

4

Falusias, folyamatosan beépülő településrész

A településrész utcakép vonatkozásában változatos képet mutat, hiszen egyszerre vannak jelen az 50-es 60-as évek öröksége – a kockaházak, a 80-as évek nagyobb léptékű földszint+tetőtér, vagy földszint+egy emelet magas- és a mostanában épülő földszintes- vagy földszint+tetőtér beépítéses lakóházak.
Bár a lakóépületek jellegüket tekintve különbözőek, a beépítés módja egységesen oldalhatáron álló, jellemzően előkert tartása mellett. A meglévő, beállt és gondozott növényzettel együtt ezen utcák is kellemes lakókörnyezetet biztosítanak.
Ehhez településrészhez tartoznak azon részek is, amelyeket távlatban lakóterületként határozott meg a település, így itt is hasonló egységesség elérése a cél.

PINCESOROK TERÜLETE

Rózsaszentmárton két pincesorral is rendelkezik, a Tarcódi és a Nagy-völgyi pincesorral. A pincesor csapásiránya ÉK-DNy. A hosszú pincesoron több mint száz pince található.
A településrész ugyanúgy hozzátartozik Rózsaszentmárton jellegzetes arculatához, mint a Történeti településrész és a bányászat, hiszen a szőlő és borkultúra a mai napig fennmaradt tevékenység folytonosságát és jelentőségét mutatja, és egyben a település Mátrai borvidékhez való tartozását, kötődését is jelenti.
A pincesor legértékesebb adottságának fekvését tekinthetjük. Magaslaton való elhelyezkedése lehetővé teszi, hogy már messziről karakteres megjelenést nyújtson.
A földbevájt pincék elé illesztett, a tájképpel harmóniában álló tömegformálású, domboldalra merőleges nyereg vagy kontyolt tetős kis épületek adják a pincesor térfalát és egyben utcaképét.
Az itt megjelenő finom részletek, tömegarányok mindenképpen figyelemre méltóak.
Az idők során megváltozott igények miatt, itt is megjelent a pihenést szolgáló funkció (tetőtéri szobák kialakulása), ami nem mindig pozitív irányba módosította a pincesor arculatát.
A területen történő építés, felújítás során bátran meríthetünk a múlt fennmaradt értékeiből, örökségéből, a természethez és a tájképhez alkalmazkodva, alázatosan viszonyulva.

4

GAZDASÁGI KARAKTERŰ TERÜLETEK

A gazdasági területek a településen belül elszórtan helyezkednek el. Karakterét, arculatát leginkább a funkció (elsődlegesen ipari és gazdasági tevékenység) határozza meg, melynek egyik fő szempontja a költséghatékonyság.
Bár nehezen illeszkedik a település lakóterületeihez, településképéhez, szerepe vitathatatlan a falu gazdasági potenciáljának megtartásához. Éppen ezért fontos feladat a megfelelő egyensúly megtalálása tájképi és arculati szempontból, ennek érdekében a visszafogottabb tömeg, szín és anyaghasználat javasolt a területen.

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓAN

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA – UTCÁK, TEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

A falu jelenlegi arculatát, a település hangulatát a fent ismertetett, egymástól jól elkülöníthető településrészek, valamint a közterületek és az egyéb nem beépített területek adják. Bár ezek a területek jól elkülöníthetők egymástól, mégis együtt, egymást kiegészítve alkotnak egy szerves egészet: Rózsaszentmártont.
Ezen fejezet célja, hogy bemutassa a különböző területek jellemző karakterét adó sajátosságait, és egyfajta útmutatást adjon arra vonatkozóan, hogy a település egyéniségét hogyan lehet megőrizni.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településen általános elvárás, hogy új épület építése, illetve meglévő épületek felújítása, átalakítása esetén a tetőidomok az adott utcában meglévő, kialakult tetőhajlásszöghöz illeszkedjenek.

Rózsaszentmártonban a gazdasági karakterű területek kivételével kerülendő a lapos tető alkalmazása.

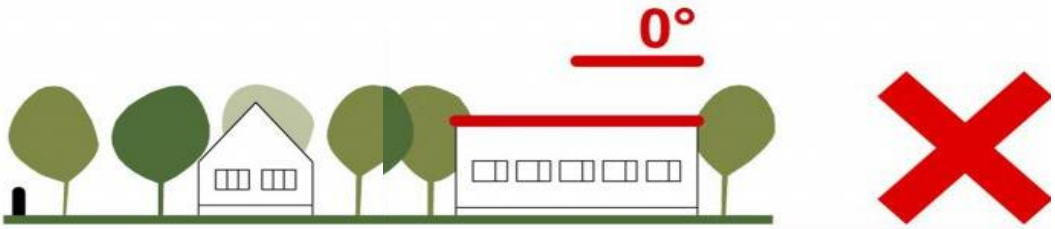

TELEPÍTÉS

A településrészen a történetileg kialakult beépítési mód az oldalhatáron álló, ahol a főépület mögött a telek általában északi oldalhatárán sorakoznak a gazdasági épületek is. Az épületek többsége az utcára merőleges tetőgerincű.
Új házak építésénél törekedni kell az oldalhatáron álló beépítési mód tartására, az előkert mérete a szomszédos épületek előkertjének vonalához igazodjon.

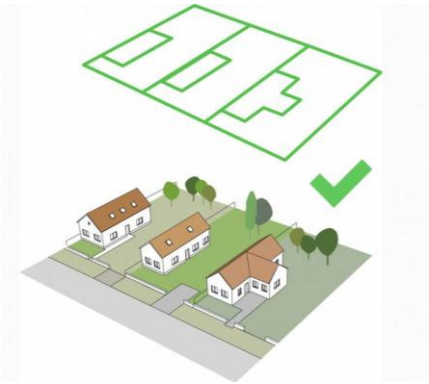

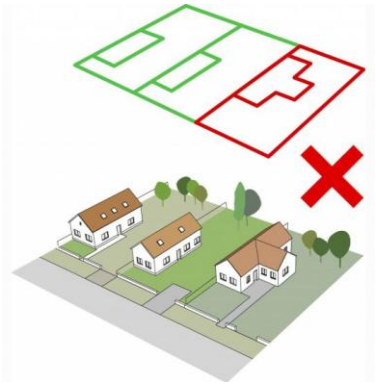

MAGASSÁG

Rózsaszentmárton történeti településrészén a lakóházak magassága közel azonos, többnyire földszintes, de előfordul földszint +tetőtér beépítésű lakóház is.
Cél, hogy az új lakóépületek a környezetükhöz igazodó magasságban épüljenek.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen a jellemző tetőhajlásszög 35 és 45 fok közötti.
Az egységes utcakép érdekében kerülendő a túl alacsony és túl magas tetőhajlásszög alkalmazása.

TETŐFORMA

A falu ezen részén található lakóházak tetőformája egyszerű, a tetőgerinc vonala általában az utcára merőleges, oromfalas vagy kontyolt kialakítással.
Új házak építésénél alkalmazkodni kell a környező épületek tetőformájához. A tető fő gerincvonala az utcára merőleges legyen, kerülendő a túl sok tördeléssel rendelkező tető tervezése.

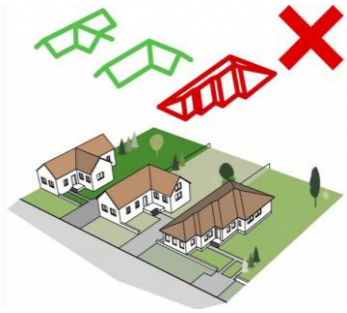

ANYAGHASZNÁLAT

Rózsaszentmárton anyaghasználata változatos, de ugyanakkor jellemző rá a táj tiszteletben tartása, a visszafogott földszínek használata.
Cél, hogy az új épületek építése, vagy a meglévők felújítása esetén az alkalmazott anyagok tekintetében kerüljük a feltűnő, rikító színhasználatot.

KERÍTÉS

A településre jellemző a gondozott kerthasználat. Az utca felőli kerítés kialakításánál érdemes az áttört, nem teljesen átláthatatlan kerítés kialakításával a szépen kialakított kertek látványát is megmutatni.

TELEPÍTÉS

A településrész beépítési módja vegyes képet mutat. Az Apci úti szakasz zártsorú és oldalhatáron álló, a Kossuth utcai rész szabadonálló, a Deák Ferenc utcai rész oldalhatáron álló beépítésű. Az épületek többsége az utcával párhuzamos tetőgerincű.

Új házak építésénél törekedni kell az adott utca beépítési módjának megtartására, az előkert mérete a szomszédos épületek előkertjének vonalához igazodjon.

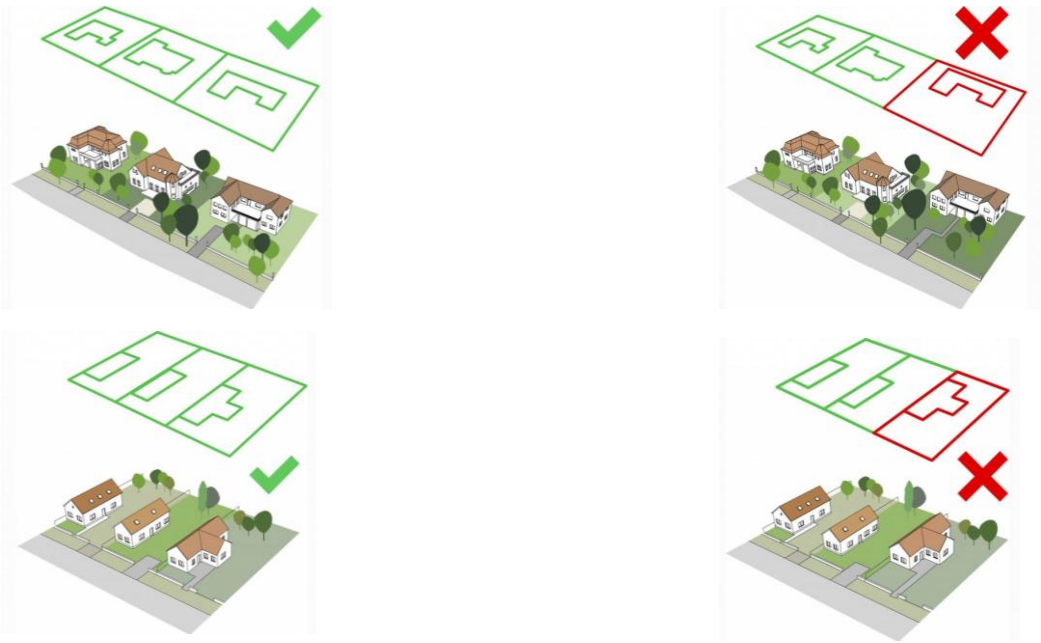

MAGASSÁG

Rózsaszentmárton településközpontjában házak magassága földszintes, illetve magas földszintes.

Cél, hogy az új épületek a környezetükhöz igazodó magasságban épüljenek.

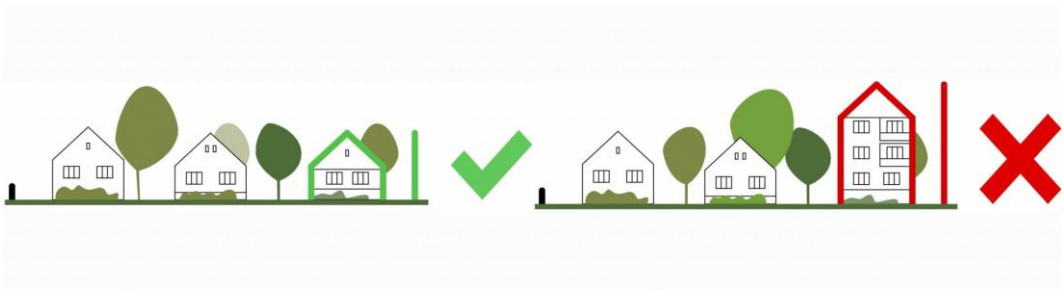

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen a jellemző tetőhajlásszög 35 és 45 fok közötti, kivéve az Egészségházat, mely lapostetős.
Az egységes utcakép érdekében új épület építése vagy meglévő átalakítása esetén javasolt illeszkedni a többségben lévő 35-45 fokos tetőkialakításhoz.

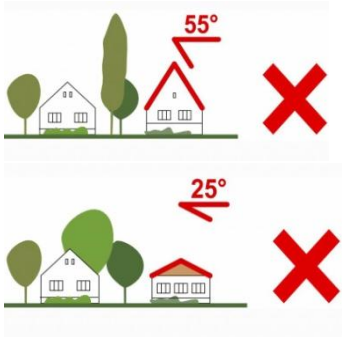

TETŐFORMA

A falu ezen részén található házak tetőformája többnyire egyszerű, a tető fő gerincvonala általában az utcával párhuzamos, oromfalas vagy kontyolt kialakítással.
Új házak építésénél alkalmazkodni kell a környező épületek tetőformájához. A tető fő gerincvonala az utcával párhuzamos legyen, kerülendő a túl sok tördeléssel rendelkező tető tervezése.

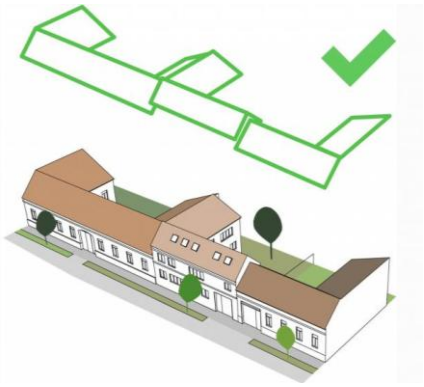

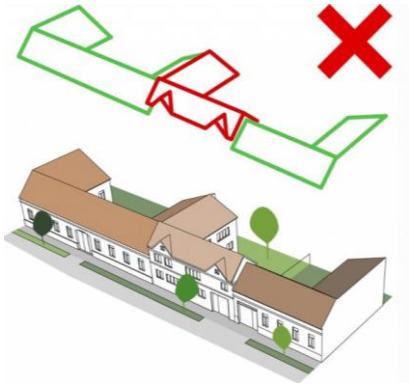

ANYAGHASZNÁLAT

Rózsaszentmárton anyaghasználata változatos, de ugyanakkor jellemző rá a táj tiszteletben tartása, a visszafogott földszínek használata.
Cél, hogy az új épületek építése, vagy a meglévők felújítása esetén az alkalmazott anyagok tekintetében kerüljük a feltűnő, rikító színhasználatot.

KERÍTÉS

A településrész kerítés alkalmazása tekintetében két részre oszlik. Az egyes intézményépületek (polgármesteri hivatal, egészségház, művelődési ház és) „úsznak” a zöldterületben kerítés nélkül. A többi részen is jellemző a gondozott kerthasználat, kerítés alkalmazásával. Az utca felőli kerítés kialakításánál érdemes az áttört, nem teljesen átláthatatlan kerítés kialakításával a szépen kialakított kertek látványát is megmutatni.

TELEPÍTÉS

A településrészen kétfajta beépítési mód alakult ki: az oldalhatáron álló és az ikres beépítés. Az oldalhatáron álló beépítésű lakóházak többsége sátortetős, míg az ikerházak tetőgerince utcával párhuzamos, oromfalas kialakítású.
A házak felújításánál törekedni kell az utcában kialakult beépítési mód tartására, az előkert mérete a szomszédos épületek előkertjének vonalához igazodjon.

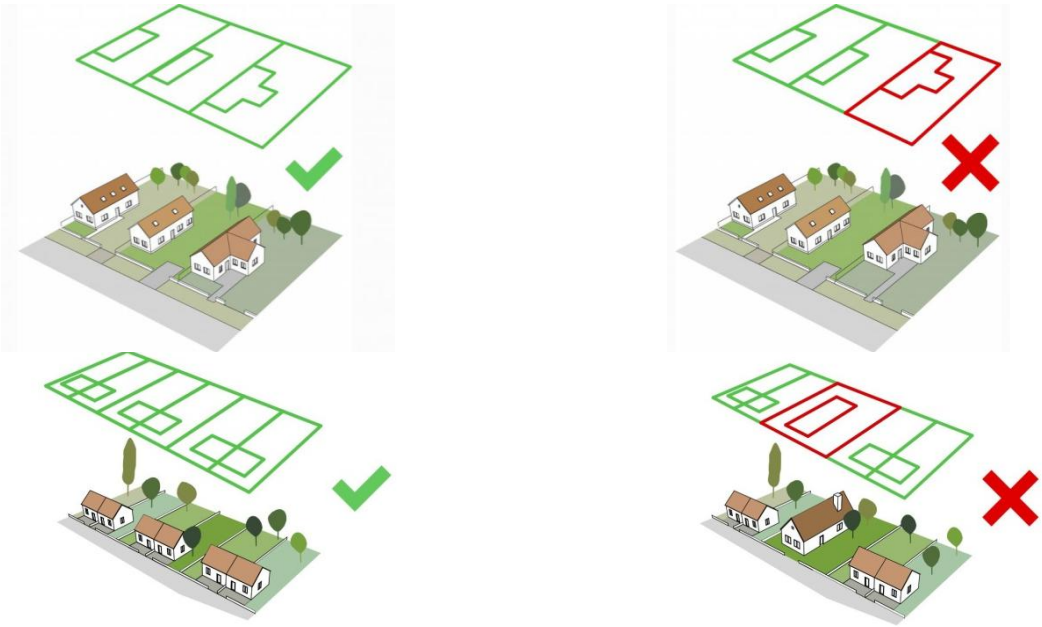

MAGASSÁG

A rózsaszentmártoni bányászlakások magassága közel azonos, többnyire földszintes, de előfordul földszint +tetőtér beépítésű lakóház is.
Cél, hogy az új lakóépületek a környezetükhöz igazodó magasságban épüljenek.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen a jellemző tetőhajlásszög 35 és 45 fok közötti.
Az egységes utcakép érdekében kerülendő a túl alacsony és túl magas tetőhajlásszög alkalmazása.

TETŐFORMA

Az oldalhatáron álló beépítésű lakóházak többsége sátortetős, míg az ikerházak nyeregtetős, oromfalas kialakításúak.
A házak felújításánál alkalmazkodni kell a környező épületek tetőformájához. A tető fő gerincvonala ikerházak esetében az utcával párhuzamos legyen, kerülendő a túl sok tördeléssel rendelkező tető tervezése.

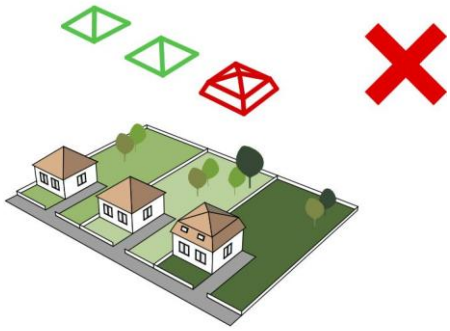

ANYAGHASZNÁLAT

Rózsaszentmárton anyaghasználata változatos, de ugyanakkor jellemző rá a táj tiszteletben tartása, a visszafogott földszínek használata.
Cél, hogy az új épületek építése, vagy a meglévők felújítása esetén az alkalmazott anyagok tekintetében kerüljük a feltűnő, rikító színhasználatot.

KERÍTÉS

A településre jellemző a gondozott kerthasználat. Az utca felőli kerítés kialakításánál érdemes az áttört, nem teljesen átláthatatlan kerítés kialakításával a szépen kialakított kertek látványát is megmutatni.

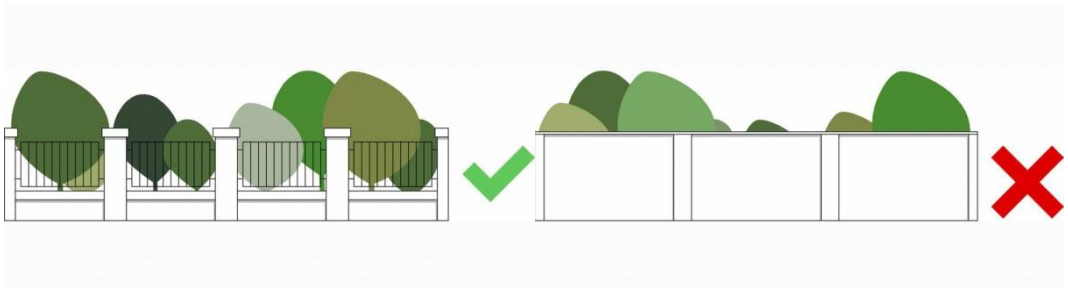

TELEPÍTÉS

A településrészen az oldalhatáron álló beépítés jellemző, ahol a főépület mögött a telek általában északi-, észak-nyugati oldalhatárán kapnak helyet a melléképületek is.
Új házak építésénél törekedni kell az oldalhatáron álló beépítési mód tartására, az előkert mérete a szomszédos épületek előkertjének vonalához igazodjon.

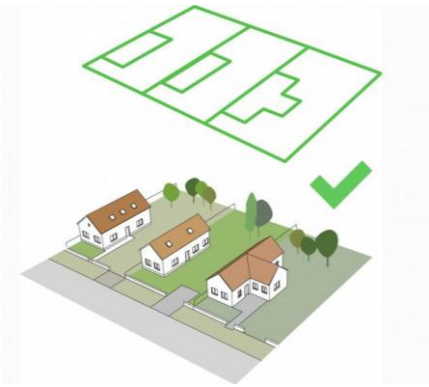

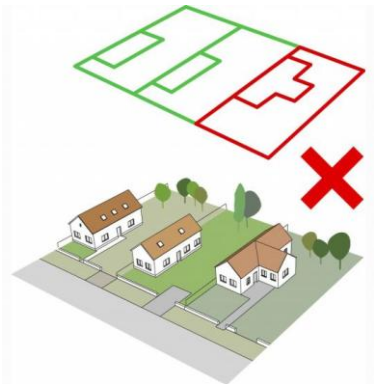

MAGASSÁG

Rózsaszentmárton falusias, folyamatosan beépülő településrészén a lakóházak magassága közel azonos, többnyire földszintes, de előfordul földszint +tetőtér beépítésű lakóház is.
Cél, hogy az új lakóépületek a környezetükhöz igazodó magasságban épüljenek.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen a jellemző tetőhajlásszög 35 és 45 fok közötti.
Az egységes utcakép érdekében kerülendő a túl alacsony és túl magas tetőhajlásszög alkalmazása.

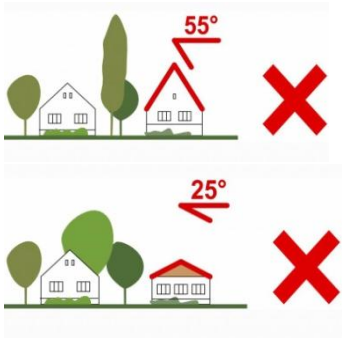

TETŐFORMA

A falu ezen részén található lakóházak tetőformája változatos, de összességében egyszerű, letisztult. Előfordul az utcára merőleges tetőgerincű épület mellett a sátortetős kialakítás is.

Új házak építésénél alkalmazkodni kell a környező épületek tetőformájához, kerülendő a túl sok töréssel rendelkező tető tervezése.

ANYAGHASZNÁLAT

Rózsaszentmárton anyaghasználata változatos, de ugyanakkor jellemző rá a táj tiszteletben tartása, a visszafogott földszínek használata.

Cél, hogy az új épületek építése, vagy a meglévők felújítása esetén az alkalmazott anyagok tekintetében kerüljük a feltűnő, rikító színhasználatot.

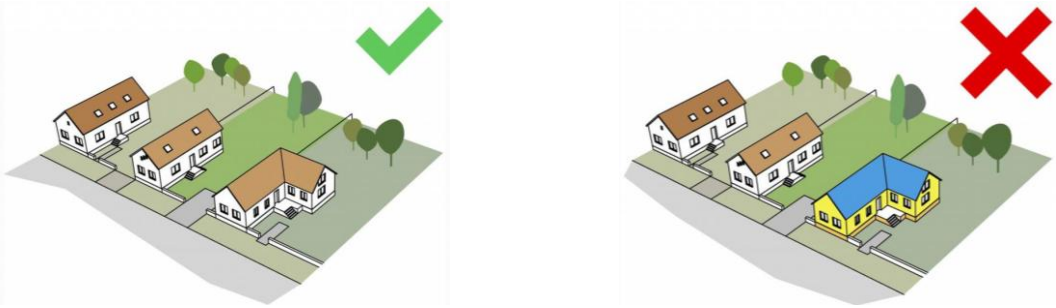

KERÍTÉS

A településre jellemző a gondozott kerthasználat. Az utca felőli kerítés kialakításánál érdemes az áttört, nem teljesen átláthatatlan kerítés kialakításával a szépen kialakított kertek látványát is megmutatni.

PINCESOROK TERÜLETE

TELEPÍTÉS

A történetileg kialakult pincesor beépítési módja sajátos, speciális. Az épületek elhelyezését a domboldalba vájt pincék helye határozza meg, amelyek általában olyan közel épültek egymáshoz, hogy látványában egy zárt sorú beépítésű utca képét idézi.
Az épületek felújításánál törekedni kell az utcavonal megtartására.

MAGASSÁG

Rózsaszentmárton pincesorán az épületek magassága közel azonos, többnyire földszintes, de előfordul a tetőéri szobák kialakítása is.
Cél, hogy építés, felújítás esetén a környezethez igazodó épületmagasságot vegyük figyelembe.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen a jellemző tetőhajlásszög 35 és 45 fok közötti.
Az egységes utcakép érdekében kerülendő a túl alacsony és túl magas tetőhajlásszög alkalmazása.

TETŐFORMA

A pincék tetőformája egyszerű, a tető gerincvonala a domboldalra merőleges nyereg vagy kontyolt kialakítással.
Új házak építésénél vagy meglévő felújításánál alkalmazkodni kell a környező épületek tetőformájához. A tető fő gerincvonala a domboldalra merőleges legyen.

ANYAGHASZNÁLAT

Rózsaszentmártonban a pincék anyaghasználatára jellemző a táj tiszteletben tartása, a visszafogott földszínek használata.
Cél, hogy az új épületek építése, vagy a meglévők felújítása esetén az alkalmazott anyagok tekintetében kerüljük a feltűnő, rikító színhasználatot.

TELEPÍTÉS

A településrészen a telepítést a funkció és gazdaságosság határozza meg, általában szabadonálló beépítési módban.
Amennyiben az alkalmazott technológia megengedi, törekedni kell arra, hogy ne egy nagyléptékű épülettömeg, hanem egy tagolt, esetleg több kisebb épület kerüljön kialakításra.

MAGASSÁG

Rózsaszentmárton gazdasági karakterű településrészén az épületek magasságát a funkció határozza meg.
Cél, hogy tájba illeszkedően, a közvetlen lakókörnyezet magasságát figyelembe véve kerüljön meghatározásra a mindenkori építmények magassága.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen amennyiben a funkció megengedi magastetős kialakítás alkalmazása javasolt.

ANYAGHASZNÁLAT

Rózsaszentmárton anyaghasználata változatos, de ugyanakkor jellemző rá a táj tiszteletben tartása, a visszafogott földszínek használata.
Cél, hogy az új épületek építése, vagy a meglévők felújítása esetén az alkalmazott anyagok tekintetében kerüljük a nagy tömegben, nagy felületen alkalmazott, feltűnő, rikító színhasználatot.

AJTÓK, ABLAKOK

A nyílászárók mérete, anyaga és a homlokzaton történő elhelyezése alapvetően határozza meg egy épület megjelenését.

A történeti településrészen és a pincesoron található régi házak építésénél fából készült, osztott ablakokat és ajtókat alkalmaztak.

Ezen településrészeken, illetve a településközpontban javasolt a fa, vagy fa hatású, korszerű nyílászárók beépítése, meglévő épületek esetében – az utcai homlokzaton – az eredeti nyílászárók arányainak megtartásával.

Tornácok

Tornácos épületekkel Rózsaszentmártonban a történeti településrészen, az ófaluban találkozhatunk.

A tornác a népi építészet egyik legjellegzetesebb eleme. Az épületek kert felőli részén végigfutó, általában pilléres, oszlopos kialakítású tornác nem csak egy folyosó, hanem tároló helyiség, illetve a kerttel való kapcsolat megteremtője. A külső és a belső terek közti átmenetként nyáron kellemesen árnyékol, míg télen véd az esőtől, hótól.

Napjainkban a tájolást is jól kihasználó tornácok, vagy a már nagyobb teraszok az új vagy az átalakított épületek legkedveltebb pihenőhelyéül szolgálhatnak.

Anyaghasználat, színek, homlokzatképzés

Egy ház tükrözi a benne lakó személyiségét. Mint ahogy nincs két egyforma ember, házainknak sem kell egyformának lennie, ugyanakkor azt sem szabad elfelejteni, hogy házunk az utcánk, a településünk szerves része, egy darabkája és egy utca, vagy település akkor szép, ha van benne harmónia, és látszik, hogy lakói tisztelik egymást és odafigyelnek egymásra.

Az anyaghasználat és színek tekintetében a természetességre kell törekedni. A homlokzaton alkalmazandó anyagok a kő, tégla, vakolt felületek faburkolat részesítendők előnyben. A tető héjalásánál javasolt az égetett agyag sötétebb, vagy világosabb árnyalata.

Homlokzatképzés tekintetében a történeti településrészen és a pincesorokon törekedni kell az eredeti arányok és a még fennmaradt homlokzatdíszítések megtartására.

KERÍTÉSEK

Rózsaszentmártonra jellemző a gondozott kerthasználat. Az itt lakók nagy figyelmet fordítanak nem csak az utcák, de a saját lakó és konyhakertjük rendben tartására is.

Az utca felőli kerítés kialakításánál érdemes az áttört, nem teljesen átláthatatlan kerítés kialakításával a szépen kialakított kertek látványát is megmutatni.

A településen gyakori a falazott oszlopok közötti vas, illetve kovácsoltvas kerítés alkalmazása, de megjelennek a kő- és fakerítések is.

Az anyaghasználat és szín választásánál célszerű a lakóházzal harmonizáló megoldást választani

KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA

Rózsaszentmártonban a kerthasználatra a falusias jelleg a jellemző. A telkek többsége több részre oszlik, az utca felőli részen díszkertek, a ház közvetlen közelében a pihenést szolgáló kertrész, míg a hátsó részen a konyhakert található. Mindegyikre jellemző a gondozottság, érzékelhető a lakók gondos odafigyelése, szeretete a természet iránt.

Akárcsak a házaink lakótereinek arányos használatánál a közterületek kialakításánál is törekedni kell a megfelelő térarányokra, az utcák vonalvezetésének letisztultságára, a terek parkok központi elhelyezésére, minőségi kialakítására. Fontos, hogy a közparkokban, közkertekben elhelyezett különböző funkciók ne zavarják egymást, és az ott helyet kapó alkotások, berendezések illeszkedjenek a használathoz, illetve jól kiegészítsék azt.

7 JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, REKLÁMHORDOZÓK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

A településhez, az utcaképhez a különböző reklámhordozók, reklámok, cégérek, utcabútorok és egyéb műszaki berendezések, hidak, kutak ugyanúgy hozzátartoznak, mint a házak, közterületek, kertek.

Mai modern világunkban nélkülözhetetlen a különböző kényelmi berendezések használata, ugyanakkor elhelyezésüknél, kialakításuknál fontos szempont a „láthatatlanság”, kerülni kell a főhomlokzaton való megjelenést.

A reklámhordozókra, reklámokra, cégérekre pont az ellenkező állítás igaz, amely szerint azok célja pont a figyelem felkeltése, a tájékoztatás, de ez esetben is meg kell találni a kellő egyensúlyt.
Egy szépen megmunkált cégér, egy jól megválasztott cégtábla házunk díszévé válik, a ház részét képezi és nem „él önálló életet”. Ugyanez elmondható egy jól elhelyezett, igényes utcabútorról, amely a közterülettel alkot szerves egészet.
Mindkét esetben fontos az alkalmazott anyagok és a megfelelő méret megválasztása, a környezethez való alkalmazkodás érdekében.
Közmű és elektronikus hírközlési létesítmények kiépítésénél, illetve a meglévő hálózatok korszerűsítésénél a tájkép védelmére és az esztétikai követelmények érvényesítésére kell törekedni a műszaki lehetőségek és a védett értékek figyelembevételével.

IMPRESSZUM

RÓZSASZENTMÁRTON KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA
cím: 3033 Rózsaszentmárton, Kossuth Lajos út 1. Telefon: (06-37) 384-261
Polgármester: Sípos Jánosné
Főépítész: Horváth Krisztina

KÉSZÍTETTE: Tóthné Pocsok Katalin, Czikora József, Steiner Mónika

SZÖVEG: Sípos Jánosné, Tóthné Pocsok Katalin, Czikora József, Steiner Mónika

FÉNYKÉPEK: Czikora József, Steiner Mónika
(A nem saját készítésű fényképek esetén a forrás külön megjelölésre került.)

Az 5. fejezet ábrái a Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft. szerkesztési sablonjának felhasználásával készült.

Rózsaszentmárton, 2017.